

فقه روزه در جهان معاصر

دکتور محمد فرید یونس

به نام خداوند که به ما نعمت روزه را ارزانی داشت تا ما رستگار شویم

از آن جائیکه ماه مبارک رمضان در شرف حلول است، خواهران و برادران گرامی باید بعضی مطالب را بدانند تا درین ماه مبارک، ماه رحمت و ماه رستگاری به هدف نهایی که آن عبارت است از خوشنودی پروردگار عالم است، برسند

اولین مطلب مهم را که شما باید بدانید این است که فقه نظر به شرایط زمان و مکان تفاوت میکند. امروز مسلمانان در همه نقاط گیتی سکونت اختیار کرده‌اند و دیگر تنها در حجاز چهارده صد سال قبل و مکه و مدینه زندگی نه می‌کنند. در آن زمان مردم با شتر سفر میکرد و شغل تجارت به مقایسه امروز بسیار محدود بود. نسبت پیشرفت تکنالوژی و ساینس و به وجود آمدن خدمات اجتماعی به مقایسه گذشته، مردم جهان و مسلمانان شغل‌های مختلف دارند که در گذشته وجود نداشت. طور مثال حفر معادن در آن زمان نبود که یک کارگر 300 متر و یا زیاد تر در عمق زمین برای حفریات میرود. تفاوت ساعت درس تا سر جهان که باعث تغییر اوقات سحری و افطار میشود، اقلیم که زندگی می‌کنیم، آفتاب برآمد و آفتاب نشست، شرایط کار در کشور های مختلف همه و همه باعث می‌شود تا فقه نظر به منطق روزگار که زندگی می‌کنیم تغییر کند

در یک کشور اسلامی در ماه مبارک رمضان برای مردم سهولت‌ها وضع کرده‌اند تا مردم این ماه مبارک را آسان تر روزه داری کنند و زیاد تر به فکر عبادات خود باشند. طور مثال ساعات کار را کمتر ساختند. حتی بعضی کار های که شاقه است به تعویق می‌اندازند. در وقت افطار مردم با خانواده‌های خود در دور سفره های شان جمع هستند و خورد و بزرگ بی صبرانه منتظر هستند تا آذان افطار از رادیو و یا تلویزیون پخش شود. در حالیکه در همان وقت یک مسلمان در یک کشور غیر مسلمان سر کار خود است و آهسته یک خرما را از جیب بیرون میکند و افطار میکند تا ساعت موعود فرا رسد و بتواند صرف طعام کند. این بار ها در زندگی من اتفاق افتیده که در زمان افطار من در تدریس بوده‌ام و دو ساعت بعد که درس تمام شده است، من غذا خورده‌ام. پس ما نباید توقع داشته باشیم که آن مسلمان که در مکه معظمه روزه می‌گیرد همان شرایط را یک مسلمان در یک کشور خارجی دارد. این توقعات بیجا را تنها وهابی ها دارند که نه زمان را مد نظر می‌گیرند و نه مکان را و نه شرایط کار مردم را

دو مین مطلب را که شما باید بدانید که دین به احساس آدمی نیست بلکه به اساس یک منطق کلی استوار است و آن عبارت است از عدالت خداوند برای بندگان می‌باشد زیرا اسلام دین عدل است. خداوند خواسته است تا همه امور زندگی برای مردم آسان باشد نه مشکل و خداوند می‌گوید «*إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ*» یعنی خداوند به عدالت امر می‌کند

حال می‌آییم بالای موضوع روزه. وقتی شما به آیه یک صد و هشتاد و سوم سوره بقره نظر می‌افکنید سه مطلب مهم را می‌آموزید. آیه می‌گوید، «ای مومنان بر شما روزه مقرر گردیده است همچنانکه بر کسانی که پیش از شما بودند نیز مقرر شده بود، باشد که تقوی پیشه کنید». درین جا سه نکته مهم نهفته است. اول تنها کسانی روزه می‌گیرند که به قرآن ایمان آورده‌اند. یعنی آن کسی که به قرآن مجید ایمان نیاورده است، او روزه نه می‌گیرد. پس کسی که بدون عذر موجه روزه نه می‌گیرد او یک فرد بی ایمان است. برای اینکه در شروع می‌گوید «*يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا*». ای کسانی که ایمان آورده‌اید. دوم روزه برای مخلوق خداوند نو نیست که تنها برای مسلمانان فرض شده باشد. برای مردم قبل از نزول قرآن فرض شده بود. سوم روزه یک فرصت مناسب است که شما از همه گناه خود را پاک کنید که این پاکي، پاکي دل است. پاکي فکر و اندیشه است. دور کردن هر آنچه ضد توحید است که تنها از طریق روزه است که شما رستگار می‌شوید. تقوی یعنی دوری از بدی ها. تنها از طریق روزه است که شما می‌توانید

به حقیقت برسید و اخلاق محمدی را نصیب شوید. حضرت عیسی (ع) چهل روز روزه می‌گرفت. بودا، که دانشمندان او را یک پیامبر غیر مرسل قلمداد میکنند از طریق روزه به نیروانا رسید. روزه تنها گشنگی و تشنگی نیست بلکه در اساس پاک کاری مغز و دل است از هرگونه شرک و ضد توحید و به خدا رسیدن. با اینکه روزه تنها برای خداوند است و اجر آن را به ما میدهد و اما این هم باید بدانیم که آن ذات اقدس الهی به روزه من و تو احتیاج ندارد. اما چرا خواسته است که گشنگی و تشنگی را متقبل شویم برای آن است که به حقیقت برسیم. خود را بشاسیم، از خود سؤال کنیم که چرا درین دنیا آمده ایم؟ هدف ما از زندگی چه است؟ چرا پیر میشویم؟ و بلاخره چرا میمیریم؟ رمضان ماه عبادت است برای اینکه شما را به تفکر و امیدار برای پاکی نفس و خود شناسی

درین ماه در کنار روزه باید بسیار قرآن خواند زیرا قرآن خواندن مخصوصاً درین ماه فضیلت بزرگ است زیرا با تلاوت قرآن، شما آهسته آهسته به حقیقت زندگی می‌رسید و در عین زمان قلب شما صیقل میشود. روزه قسمیکه گفتیم تنها گشنگی و تشنگی نیست بلکه یک دسپلین است برای خود سازی و به خدا رسی. خداوند میخواهد که شما همیشه منزله از هرگونه پلیدی باشید که بزرگترین آن شرک است. روزه سه نوع است: اول روزه عام است که درین روزه گرفتن مسلمان صاحب اجر و ثواب نه می‌شود. روزه عام آنست که مسلمان گشنگی و تشنگی را متقبل می‌شود و اما زندگی‌اش در تغییر نیست، در تفکر نیست. در طول روز غیبت می‌کند، غضب می‌شود، به مردم فحش می‌گوید به جا های ناسالم می‌رود، قرآن نه میخواند، صدقه نه میدهد، خداوند به این نوع روزه احتیاج ندارد. پس یک دلیل عمده در روزه اصلاح اخلاقی شخص است تا بتواند در یازده ماه بعدی یک انسان بهتر باشد

دوم روزه خاص است. این روزه است که خداوند از بنده اش توقع دارد. روزه خاص آنست که تمام وجود روزه می‌گیرد. مغز روزه میگیرد و خودش را از افکار غیر توحیدی و اندیشه‌های ناسالم پاک می‌کند. چشم روزه میگیرد و به آن چیز که او را از تقوی به دور میکند نظر نه می‌افکند. گوش روزه میگیرد و به سخن های پوچ و بی‌اساس گوش نه میدهد. دهن روزه میگیرد و از سخن زشت و غیبت جلوگیری می‌کند. قلب روزه میگیرد و هر روز به ذکر خداوند می‌باشد. معده روزه میگیرد و نه تنها گشنگی می‌کشد، حرام نه میخورد. دست روزه میگیرد و به کسی به غضب دست بالا نه می‌کند و حرام را نه میگیرد. پاه روزه میگیرد و به جا های که به تقوی او صدمه وارد میکند، نه میرود. این است روزه خاص. نوع سوم روزه خاص الخاص است که تنها پیامبران خدا قادر به گرفتن آن بودند نه یک انسان عادی. درین نوع روزه پیامبران یک دقیقه از فکر و ذکر خداوند غافل نبودند و همه زندگی دنیا را قربان عبادت، ذکر، عمل نیک، کمک به بینوا و رهنمایی دیگران که جزء رسالت دینی شان بود، میکردند

در آیه 184 میخوانیم که «روزه در روز های اندک شمار است پس هر کس از شما که بیمار یا در سفر باشد تعدادی از روز های دیگر روزه بگیرد و برای کسانی که به دشواری آن تاب می‌آورند فدیة است که غذای یک بینواست (در هر یک از روزه) و هر کس به دلخواه خود خیری [افزون] کند چه بهتر. اگر بدانید «روزه گرفتن برای شما بهتر است

در آیه فوق می‌بینیم که روزه فرضی روز های آن معلوم است چنانچه در آیه بعدی 185 میخوانیم که «[ایام روزه] در ماه رمضان است که قرآن در آن نازل شده است که رهنمای مردم است و آیات روشنگری رهنمود ها و جدا کننده حق از باطل است در بر دارد». کسانی که در سفر باشند و یا مریض باشند میتوانند روزه را وقتی از سفر برگشتند و یا از مریضی شفا یافتند، روزه را تکمیل بگیرند. درین بخش موضوعات دیگر است که باید شما خواننده گرامی بدانید

اول بیماری: اگر بیماری شخص دوام دار نیست، پس بعد از شفاء باید روز های را که نتوانسته است روزه بگیرد، باید روزه بگیرد. و اما اگر مریضی دوام دارد و سال پُر مریض است باید فدیة دهد و متوجه صحت و سلامتی خودش باشد. همچنان کسانی که بسیار سالخورده شده‌اند آن ها توان روزه گرفتن را

ندارند باید فدیة دهند. اگر از نگاه اقتصادی ناتوان هستند و قدرت فدیة را ندارند باید غذای که برای شان تهیه می‌شود باید با یک شخص دیگر قسمت کند. رمضان ماه عدالت و تفکیک حق از باطل است. اگر یک شخص مشکل بیماری دارد و روزه گرفته نه میتواند و فدیة هم نه میدهد، این شخص به قرآن ایمان ندارد. یا روزه و یا فدیة.. در آیه 185 میخوانیم که «خداوند برای شما آسانی میخواهد و برایتان دشواری نمیخواهد».

همچنان کسانی که در سفر هستند طور مثال برای تجارت می‌رود و چند روز بعد بر میگردد باید روزه را مکمل بگیرد و اما اگر در سفر دوامدار است که این دو حالت دارد اول اگر نیت سفر برای مدت طولانی است دو راه وجود دارد: اول اگر شرایط سفر ضیق نباشد و همه وسایل زندگی مهیا است در همانجا روزه بگیرد که این فضیلت زیاد دارد و امروز مخصوصاً در غرب که ما زندگی می‌کنیم همه چیز مهیا است و مشکلات سفر که چهارده سال قبل بود مردم متقبل نه میشوند و.. اگر شرایط ضیق باشد یا باید در برگشت روزه بدارد و یا فدیة دهد

در زمان حضرت رسول اکرم (ص) هواپیما نبود. خلبان هواپیما ها و مهمانداران هواپیما از آنجائیکه دوام دار در سفر هستند و هر روز پرواز میکنند باید فدیة دهند زیرا این مردم هر روز پرواز میکنند و دوباره بر میگردند و دوباره پرواز میکنند برای اینها وقت نه می‌ماند که روزه را تکمیل گیرند قضا که بر مسند قضا نشسته اند در همان روز از روزه معذور هستند که نشود در اثر روزه قضاوت نادرست کنند. در کشور های اسلامی قضاوت میتواند که روز محکمه را به تعویق بیندازند و اما الحمدالله ما امروز وکلای مدافع در غرب داریم که نه میتوانند روز محکمه را به تعویق بیندازند. این طبقه باید در روز محکمه روزه نداشته باشند و بعد تر بگیرند. چون محکمه هر روز نیست پس میتوانند روزه را بعد از سپری نمودن محکمه تکمیل کنند. برای این طبقه فدیة نیست و باید روز های را که نتوانستند روزه گیرند بعد از روزه تکمیل کنند

در زمان رسول کریم (ص) جراحی قلب وجود نداشت. این نوع عملیات های بسیار حساس در قرن بیستم در طبابت به وجود آمد. آن عده طبیبان که در همچو عملیات های مهم دخیل هستند نباید روزه گیرند و بعداً روزه را تکمیل کنند. درین بخش هم فدیة نیست زیرا وقت کافی دارند که بعد از رمضان روز های از دست رفته را پوره کنند

بالای زن حامله و زن که برای دوسال شیر میدهد روزه نیست و باید فدیة دهد. و چون مدت شیر دهی دو سال است و این بسیار طویل است باید همه ماه های حمل و بعد از آنکه دو سال می‌شود باید فدیة دهد. بانوان که حامله هستند و بعد دوسال شیر میدهند روزه قرضی ندارند. بانوان که تکلیف ماهانه دارند باید روزه از دست رفته را بعد از رمضان تکمیل کنند

شغل های شاقه دوام دار مانند معادن زیر زمین در کشور های غیر اسلامی و یا ایستاد شدن در مقابل کوره های های آتش که انسان را (دیهایدرید) می‌کند یعنی به سرعت آب وجودش کم می‌شود نباید روزه گرفت و باید فدیة داد

در زمان رسول خدا(ص) لابراتوار های کیمیا و مواد شیمیایی و تحقیقات حساس که باعث انفلاق می‌شود وجود نداشت. آنائیکه درین مشاغل هستند دوام دار کار میکنند برای حفظ جان خود و امنیت دیگران باید فدیة دهند و روزه نگیرند

در کشور های غیر اسلامی طرز تدریس و شاگردی نظر به کشور های اسلامی تفاوت دارد. شاگردان که در ماه مبارک امتحان دارند و یا در ماه مبارک در لابراتوار کیمیا کار میکنند برای جلوگیری از تصادمات که باعث انفجار میشود، باید روزه را بعد از امتحان پوره کنند و این مطلب را تنها آنانی میدانند که درین کشورها درس خوانده اند و یا تدریس میکنند تفاوت فدیة و کفاره

فدیه آن است که مسلمان نظر به یک عذر معقول روزه گرفته نه میتواند و به جای آن روزه فدیہ میدهد که در بالا تشریح شد. اگر هم روزه نه میگیرد و هم فدیہ نه میدهد پس ایمان به قرآن و اسلام ندارد. مسلمان باید بداند و به یاد داشته باشد که خداوند هم بصیر است یعنی میبیند و هم سمع است یعنی میشنود و هم از دل های ما آگاه است. ما نباید خود را گول زنیم وقتی که ادعای اسلامیت می کنیم کفارہ آن است که یک مسلمان قصداً روزه میخورد با اینکه میداند که روزه است. باید شصت مسکین را طعام دهد

روزه در ماه رمضان برای مسلمین فرض شده است. ماه رمضان ماه مبارک گفته می شود زیرا درین ماه بود که قرآن مجید نازل شد. این ماه است که بین علم و جهل یک خط فاصل کشیده شد. این ماه است که حق از باطل تفکیک شد. چون ما به قرآن ایمان آورده ایم پس به اساس قرآن روزه میگیریم. سحری: سحری صرف طعام پس شب است تا روزه دار انرژی کافی در طول روز داشته باشد و روزه را آسان تر سپری کند. سحری ثواب زیاد دارد و سحری خیزی سنت رسول خداست. اما اگر درین کشورها روزه دار فکر میکند که در اثر بی خوابی نه می تواند درست به وظایف محوله خود برسد مخصوصاً آنانیکه کامیون ها و یا لاری های بزرگ را رانندگی میکنند و این طبقه از رانندگان 24 ساعت در شاهراه هستند و در شاهراه خواب میکنند؛ مطالعات جامعه شناسی درین مورد می رساند که بی خوابی در آمریکا باعث سکتگی در کار می شود. گزارش ها حاکی است که عمده ترین و دلیل شماره اول تصادفات ترافیکی در روی شاهراه ها توسط کامیون ها و یا لاری ها، به علت بی خوابی است. حالا دوران سفر با شتر و انتقال مالتجاره با کاروان شتر تمام شد. اینجا عربستان نیست که وهابی نادان در تلویزیون می گوید که اگر برای یک جرعه آب هم می شود حتماً سحری بر خیز. نخیر برادر عزیز من: نه زندگی خود را به مخاطره انداز و نه دیگران را. سحری سنت است اگر امکانات بود و بی خوابی برایت در کار مشکل تولید نه می کند چرا نی بر خیز و سحری کن. و اما اگر سحری برایت مشکلات ایجاد میکند، جان ننگه کردن فرض است مخصوصاً رانندگان کامیون ها که در اثر یک تصادف روی جاده دیده شده که حتی پنجاه نفر هم جان به حق سپرده است. روزه به احساس آدمی نیست، به منطق روزگار است فراموشی در روزه: اگر روزه دار در طول روز در اثر فراموشی روزه میخورد روزه او خراب نه می شود و باید دوام دهد. طور مثال نا خود آگاه بدون اینکه به یادش باشد که روزه است دست به خوردن می زند و دفعتاً به یاد می آورد که روزه است، باید به روزه خود دوام دهد آنانیکه آشپزی میکنند، مرد و زن (زیرا در عصر ما یک عده مردان هم آشپزی میکنند) و برای اینکه به دیگران طعام تهیه می کنند می توانند طعم غذا را بچشند تا طعم آن قابل قبول باشد مثلاً نمک زیاد نشده باشد

بوی دهن: یک حدیث از پیشوای اسلام به ما رسیده است که «دهن روزه دار بوی مشک میدهد». این حدیث درست است. اگر شما تنها بین مسلمانان زندگی دارید تنها وضوء کافی است و مردم می دانند که شما روزه دار هستید و منطق بوی دهن شما را میداند که کسانی که معده شان خالی است یک بوی ناخوشایند از دهن خارج میشود. و اما اگر شما در بین مردم که مسلمان نیستند کار می کنید، متوجه باشید که شما معرف اسلام هستید. همکار آمریکایی و اروپایی شما نباید از اسلام یک انتباه غلط بگیرد که این چه دین است که این مردم دهن خود را پاک نه می کنند و دهن شان بوی میدهد. ساجق جویدن و شیرینی های خوشبویی دهن در رمضان مجاز نیست و اما شما می توانید دندان های تانرا در طول روز کریم کنید. میتوانید در بکس کار و یا دستکول خود یک برس و کریم داشته باشید و دندان های تانرا برس و کریم کنید. نظافت نصف ایمان است (بعضی این حدیث را غلط فهمیده اند و می گویند نظافت جزء ایمان است که درست نیست). خداوند پاکی و نظافت را دوست دارد. گفته است روزه گیرید نه اینکه کثیف باشید نقطه آخر برای خواهان و برادران که در کشور های اسکاندونی مانند دنمارک، فنلند و سویدن و ناروی

زندگی دارند. من چون چهل سال قبل از امروز در دنمارک زندگی کرده‌ام مشکل ساعت افطار را که در آنجا شب‌های سفید است خوب میدانم. کسانی که درین کشور ها زندگی می‌کنند باید به نزدیکترین کشور که به شکل نورمال روزه می‌گیرد ، روزه گیرد. ببینید که از نگاه جغرافیایی کدام کشور که نورمال در تابستان روزه می‌گیرد ، شما آن‌ها را تعقیب کنید

الها پروردگارا روزه ما را قبول درگاه مقبولت بگردانی ، گناه ها و سهو و اشتباه که کردیم ببخشایی ، توبه پذیر هستی ، توبه ما را درین ماه مبارک قبول کن و ما را در جمله صالحین ، صادقین و شاکرین در روز حشر برانگیزی و روز مرگ را ما را در ماه مبارک رمضان رقم زنی. ماه مبارک را به تک تک شما خواهران مؤمن خود در سر تا سر جهان تبریک می‌گویم و برای همه شما عزیزان گرامی ماه خوب با سعادت و برکت از رب العزت (ج) نیازمندم

سی و یکم ماه می 2016 میلادی